

12. Aandacht

Met piepende remmen komt de bus midden op de weg tot stilstand. De deur gaat open, haastig stappen alle passagiers uit en een opgewonden geroezemoes vult de straat. Pratend, lachend en gebarend staan al deze mensen een paar tellen later als gebiologeerd te kijken. Een vrachtauto en een minibusje zijn inmiddels ook gestopt. De bestuurders en passagiers sluiten zich snel aan bij het ophoopje, bang om iets van het schouwspel te missen. Binnen de kortste keren staat het verkeer op deze doorgaande weg stil en vast. De bezienswaardigheid? Enkele Nederlandse fietsers die in de berm staan te overleggen over de te nemen route.

Henk en ik fietsen in China, samen met zes andere Nederlandse fietsers. Net zoals het dagelijkse leven hier voor ons vele verrassingen herbergt, zo is ons bonte gezelschap een curiosum voor de lokale bevolking. Een groepje fietsende westerlingen valt op. Temeer daar ieder van ons uitgedost is in opvallende en vaak kleurige fietskleding, en rijdt op een met veel bagage behangen en - naar plaatselijke maatstaven - bijzondere fiets. Vandaag zijn we onderweg naar Datong, een stad ten westen van Beijing.

Een uurtje later komen we in een dorpje waar marktkraampjes langs de weg zijn opgesteld. Het is meloenentijd. Reusachtige, rijpe watermeloenen liggen in grote getale uitgestald. Te verleidelijk om te negeren. Meteen nadat we zijn afgestapt verzamelt zich een menigte om ons heen. Het gesmoes, gekwetter en gelach is niet van de lucht. Ik 'raak aan de praat' met een meloenenverkoper. In gebarentaal vraag ik hem enkele rijpe meloenen voor ons in stukken te hakken. Hij knikt en met een enorm kapmes gaat hij voortvarend aan de slag. Staande in een kring van omstanders doen we ons even later tegoed aan het sappige fruit. Zonder schroom volgen tientallen nieuwsgierige blikken al onze gulzige slurpbewegingen. Vanuit mijn ooghoek zie ik dat ook onze fietsen in de belangstelling staan, ze worden aan een minutieuze inspectie onderworpen. Ineens richten enkele omstanders de aandacht specifiek op mij. Als witte, kortharige reuzin met blauwe ogen, lange benen, stevige dijen en enorme wandelschoenen ben ik hier in China wel vaker een bezienswaardigheid, in ieder geval onderwerp van gesprek. Ik heb al een vermoeden van wat komen gaat. En jawel hoor, enkele kinderen worden er op uitgestuurd om de langste man van het dorp te gaan zoeken. Als deze man opgetrommeld is, wordt er ruimte gemaakt en worden de man en ik naast elkaar gezet, in een kring van omstanders. Ik speel het spel mee. Ik weet inmiddels dat er nu een 'competitie' zal plaatsvinden, de man moet zich met mij meten, qua lengte. Een oudere vrouw duwt en trekt net zo lang aan mijn lijf totdat ik pontificaal rechtop en pal naast de langste dorpgenoot sta. De omstanders fungeren als jury in een strijd die slechts van zeer korte duur is. Meteen na de meetactie volgt een algehele schaterlachpartij, ten teken dat ik 'gewonnen' heb.

Het is even wennen, maar het is ook wel verfrissend. Het lijkt alsof nieuwsgierigheid iets is om openlijk, onbeschoemd en in gezamenlijkheid ten toon te spreiden en te bevredigen. De ophoopjes, de onderbrekingen van de dagelijkse routine lijken het leven hier op het platteland kracht bij te zetten en extra bezieling in te blazen.

In het meloenendorp vraag ik naar het toilet. Een vrouw zegt iets tegen een jongen van een jaar of zes. Ze gebaart dat ik met hem mee moet lopen. De jongen brengt me naar de rand van het dorp, naar een veld waarin een enorm diep gat gegraven is, een gat met een diameter van zeker tien meter. Gewoon buiten, in het veld, in de open lucht. Het is niet altijd prettig dat mijn blaas me met enige regelmaat dwingt om op zoek te gaan

naar een wc, maar het brengt me wel op bijzondere plekken en laat me een breed en creatief palet van praktische en eenvoudige collectieve toiletvoorzieningen ontdekken, zoals dit gat. De jongen heeft zijn taak volbracht en loopt terug naar het dorp. Kennelijk is het de bedoeling dat ik willekeurig ergens aan de rand van dit gat ga hurken om te doen wat ik moet doen. Met verbazing en in hoge mate gefascineerd bekijk ik het gat. Het gat is zo groot en zo diep dat heel het dorp hier tegelijkertijd zou kunnen toiletteren, en dat nog vele jaren op een rij. Terwijl ik naar de rand loop prijs ik mezelf gelukkig met mijn hoge, dichte schoenen. De donkergekleurde randen van het toiletgat zijn drassig en slibberig, ondanks de hoge zomertemperatuur. Dankzij die temperatuur krioelt het hier van het ongedierte, het vormt een levendige brij die zich stuurlaas verdringt om mijn voeten.

Meestal zijn de toiletten minder bijzonder en tref ik een eenvoudig houten of betonnen gebouwtje, al dan niet met een dak. Er staat bijna altijd wel aangegeven, vaak met verweerde handgeschilderde tekens, waar ik moet zijn, want er zijn vaak aparte gebouwtjes voor mannen en vrouwen. De tekens herken ik nog steeds niet maar ik vind desondanks mijn weg naar het damestoilet, wetende dat als ik verkeerd loop, een van de omstanders me wel zal corrigeren als het nodig mocht zijn. In die gebouwtjes zijn een of meerdere rechthoekige gaten naast elkaar gemaakt, soms gescheiden door een laag schotje, maar vaak zonder schotje. Een enkele keer zijn het gaten boven een rivier en is er door de gaten heen een rustgevend uitzicht op kabbelend water. Incidenteel is het gebouw multifunctioneel en wordt het gedeeld met varkens die achter een muurtje vrolijk staan te knorren. In zo'n damestoilet hurk ik dan gezusterlijk naast de eventueel al aanwezige Chinese vrouwen. In mijn beleving wordt er in de dorps-wc's ook gelachen. Zeker weten doe ik het niet, maar ik vermoed dat niet alleen ik, ook mijn witte billen, onderwerp van enige hilariteit zijn.

In Datong levert het toiletteren wat meer problemen op. Als we ons geïnstalleerd hebben in een hotel gaan Henk en ik een paar uur de stad in. In een grote supermarkt laat ik Henk achter tussen rekken met elektronica om naar het toilet te gaan. Na wat zoeken en vragen wijst er iemand ongeïnteresseerd naar een deur in een afgelegen hoek van de ruimte. Van achter die deur komt een walm van sigarettenrook me tegemoet. Ik weet niet wat ik verwachtte toen ik naar binnen stapte, maar zeker niet deze drukte. Er bevinden zich minstens twintig vrouwen in deze kleine, betegelde ruimte. Ze staan te kletsen, te roken of zijn zich aan het opmaken. Vijf vrouwen zitten, gezellig keuvelend, naast elkaar gehurkt boven evenzoveel gaten in de vloer. Niemand besteedt – vreemd genoeg - enige aandacht aan mij. Het lijkt of niemand me ziet, of wil zien. Gewoontegetrouw ga ik maar staan wachten op mijn beurt. Maar vijf minuten later is de situatie nog onveranderd, er is geen wc vrij gekomen. Alle vijf gehurkte vrouwen toiletteren nog steeds. Ik voel me opgelaten en alsmaar ongemakkelijker. Ik probeer het met gebarentaal. Hoe plastisch ik me ook uitdruk, het mag niet baten. Een stilzwijgend negeren is het antwoord. Ik raak in verwarring. Wat is hier aan de hand? Heb ik een regel overtreden? Breng ik die vrouwen in verlegenheid? Is mijn aanwezigheid dermate onvoorstelbaar dat mij negeren de enige manier is om niet buiten de vaste patronen te hoeven handelen? Jammer dat we niet met elkaar kunnen praten. Ten lange leste ga ik onverrichterzake weg.

De stadse bedrijvigheid van het levendige Datong is een welkome afwisseling met het grauwe, sombere, steenkolengebied waar we doorheen gekomen zijn. Het kolenvervoer, de zwarte walmen en stofwolken, de zwartgeblakerde wegen, huizen en mensen van Xuén Há en omgeving hebben een onuitwisbare maar troosteloze indruk gemaakt. Het is weekend en we maken ons op voor het uitgaansleven hier. Dat zal zich ongetwijfeld net als in de dorpen waar we eerder doorheen gekomen zijn, grotendeels buiten afspelen. Ik stel me sfeervolle pleinen voor, met rijen biljarttafels onder slingers van veelkleurige lampjes. Ik verwacht mensen die gezellig samen buiten wat drinken of poolbiljart spelen, terwijl er harde, schelle muziek uit strategisch opgehangen luidsprekers galmt. Maar Datong kent een andere vorm van vermaak. Biljarttafels zijn nergens te vinden. In de vele kleine, half open barretjes staan de tafels en stoelen gerangschikt rondom een televisietoestel. Hier draait alles om karaoke. Je kunt hier overal aanschuiven om je zangtalenten ten toon te spreiden door mee te zingen met een evergreen, of te genieten van de prestaties van een ander. Karaoke, een openbaar, gezamenlijk vermaak waarbij je je schroom kunt laten varen, waarbij je openlijk nieuwsgierig kunt zijn naar de ander en waarbij wellicht ook enig competitie-element komt kijken. Het lijkt me ineens erg voor de hand liggend dat dit type amusement hier zo populair is. Henk en ik lopen naar de televisie waar de meeste mensen staan en waar het meeste geluid uitkomt. Onze komst trekt meteen de aandacht. Het duurt niet lang of we worden uitgenodigd om te zingen. We hebben dan nog een goed excuus om dit aanbod beleefd maar beslist af te slaan, want de Chinese ondertiteling maakt het onmogelijk voor ons om ook maar iets van de tekst te volgen. Na wat discussie in de bar wordt er voor dat probleem een oplossing gevonden. Uit de naastgelegen bar wordt een videoband gehaald met daarop een lied met Engelse ondertiteling. Een van de Chinese meisjes spreekt wat Engels en legt vriendelijk lachend en hoopvol uit dat het nu onze beurt is, mijn beurt wel te verstaan, want Henk weet de dans te ontspringen door zich te verschuilen achter zijn videocamera. Het lied blijkt de titelsong van de Titanic te zijn: *My heart will go on* van Céline Dion. Dit tamelijk zoetsappige liedje, op hoge toonhoogte, is het enige dat ze met Engelse ondertiteling hebben. Niet het meest voor de hand liggende karaoke-liedje, zeker niet voor iemand die geen wijs kan houden en geen enkele noot, en zeker geen hoge noot, zuiver kan produceren.

Tijd om na te denken of te weigeren krijg ik niet. De band is al gestart en ik heb de microfoon al in mijn hand, terwijl de omstanders al klappend en joelend verwachtingsvol naar me opkijken. Al deze mensen zijn – denk ik - enigszins onaangenaam verrast als ik inzet en meteen een heel eigen versie van het liedje ten gehore geef. Gelukkig komt het meisje dat Engels spreekt naast me staan om met me mee te zingen en de wijs aan te geven. Ze is mijn steun en toeverlaat. Zij levert de zuivere noten, ik lever de Engelse uitspraak. ‘*Near, far, wherever you are...*’, krakend en piepend werk ik me door de tekst heen. Als het afgelopen is krijg ik een groot applaus voor mijn aandeel in het optreden. De Chinezen geven massaal aan dat ze een herhaling willen. Ik durf het ze niet aan te doen.

O jee, wat nu? Uit een houten wachterhuisje springt ineens een gewapende militair voor onze fietsen. Hij geeft ons een stopteken. ‘Stop!’, blaft de man ten overvloede. Het is niet mis te verstaan, we zijn verplicht mee te werken en te stoppen. De barse gezichtsuitdrukking van de militair boezemt ontzag in. We stappen af maar snappen er helemaal niets van. Is het een controle? Moet er ergens over onderhandeld worden? We zijn wel een beetje gewend aan de belangstelling van politie of leger. Soms moeten we onze paspoorten laten zien bij een vage controlepost, soms moeten we onderhandelen over het slapen in een hotel dat officieel niet voor buitenlanders bestemd is. Maar zo midden op de dag een controle in een gewoon dorpje, dat kennen we niet. We hebben Datong achter ons gelaten en zijn onderweg naar Jingle, het dorpje hier heet Sanijao.

De militair voert ons mee naar een groot gebouw, het gemeentehuis, zo blijkt later. Daar blijkt er van een controle geen sprake te zijn, een heel ander soort belangstelling valt ons ten deel. De notabelen van het dorp, de burgemeester, secretaris en vice-secretaris, nodigen ons uit, voor de lunch. Alle acht worden we het gemeentehuis in geleid waar we moeten plaatsnemen op de luxe leren banken die tegen de muren van deze enorme, statige, met ingelijste vermeldingen en vaandels versierde ruimte zijn geplaatst. We krijgen thee, zonnebloempitten en stukjes watermeloen. De notabelen van Sanijao zijn benieuwd naar Nederland, naar de bloemeteelt en naar wat wij van China vinden. Van een lunch is de eerste uren nog niets te merken. Na ruim twee uur praten – gelukkig hebben we een Chineessprekende fietser in onze groep die als tolk fungeert - worden we meegenomen naar een restaurantje ergens in het dorp. De lunch is luxe en copieus. Af en aan worden ons schaaltes met tofu, vlees, vis, gewokte of gekookte groente voorgezet, evenals bakjes met rauwkost, noten, rijst, noodles, aardappelen en diverse sausjes. We laten het ons prima smaken, onder het toeziend oog van voorzitter Mao, wiens portret hier al sinds jaar en dag – gemeten naar de mate waarin het portret verweerd en verkleurd is - een prominente plek aan de muur heeft. Uren later stappen we verzadigd en nog steeds een beetje beduusd weer op de fiets. Opnieuw komen we bij het wachterhuisje. De militair staat op zijn post. We bellen, zwaaien en roepen hem toe. De man blijft stokstijf staan. Zijn ogen zijn op de verte gericht, zijn armen houdt hij stijf langs zijn lichaam, het geweer omklemmend. Hij heeft geen aandacht voor ons.

Fietstocht door China.

China: rondrit vanuit Beijing, via Datong en Xi'an. 1999.